

ISSN: 2181-9416

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТИНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOIIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

6-SON, 8-JILD

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 8

LAWYER HERALD

VOLUME 8, ISSUE 6

OTAJONOV Abrorjon Anvarovich

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi,
kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish
kafedrası mudiri, yuridik fanlar doktori, professor
E-mail: abror_otajonov@mail.ru

TILANCHILIKKA QARSHI KURASHISHDA JINOIY JAVOBGARLIKNI DEKRIMINALIZATSIYA QILISH VA TASHKIL QILISH UCHUN JAZO CHORALARINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI

For citation (iqtibos keltirish uchun, для цитирования): OTAJONOV A.A. Tilanchilikka qarshi kurashishda jinoiy javobgarlikni dekriminalizatsiya qilish va tashkil qilish uchun jazo choralari kuchaytirish muammolari // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2025) B. 120–127.

6 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2025-2-15>

ANNOTATSIYA

Maqola tilanchilik fenomenining o'ziga xos jihatlarini va unga qarshi kurashishning jinoyat-huquqiy choralari takomillashtirish muammolarini tadqiq etishga bag'ishlangan. Ma'lum bo'ldiki, tilanchilik aksariyat davlatlarga xos tarixiy-ijtimoiy hodisa bo'lib, hozirgi sharoitda latentlik darajasi yuqoriligi va "kiber tilanchilik" kabi yangi ko'rinishlarning paydo bo'lishi bilan jamiyat uchun salbiy oqibatlarni keltirib chiqarmoqda. Aniqlanishicha, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 127¹-moddasi bu borada muhim qadam bo'lsa-da, statistik ma'lumotlar va amaliy kuzatuvlar bu qilmishning keng tarqalganligini ko'rsatadi. Qiyosiy-huquqiy tahlil Daniya, Germaniya, Italiya va BAA kabi xorijiy mamlakatlarning tilanchilikka qarshi kurash borasidagi tajribalarini o'rganishni nazarda tutdi. Natijada, faol tilanchilikni dekriminalizatsiya qilish va jinoiy javobgarlikni faqat tilanchilikni tashkil qilishga yo'naltirish, shuningdek, targ'ibot-tashviqot choralari kuchaytirish taklif qilindi. Taklif etilgan yangi tahrirdagi 127¹-modda jinoyiy-huquqiy ta'sir choralari faqat og'irlashgan holatlarda tilanchilikni tashkil etuvchilarga qo'llashni ko'zda tutadi.

Shuningdek, maqolada keltirilgan ilmiy-amaliy xulosalar tilanchilikning ijtimoiy ildizlarini aniqlash, unga qarshi kompleks yondashuvni shakllantirish, kiber makondagi noqonuniy xatti-harakatlarni erta aniqlash va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Muallif tomonidan ilgari surilgan takliflar O'zbekistonda tilanchilikka qarshi kurashishda jinoiy-huquqiy siyosatni qayta ko'rib chiqish, resurslarni samarali taqsimlash va profilaktik choralarning ustuvorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu ilmiy tadqiqot tilanchilikning ijtimoiy xavfini kamaytirish, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish hamda davlat-jam'iyat hamkorligini rivojlantirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: tilanchilik, tilanchilikni tashkil qilish, dekriminalizatsiya, jinoiy javobgarlik, Jinoyat kodeksi, latentlik, kiber tilanchilik, xorijiy tajriba, uyushgan jinoyatchilik, ijtimoiy xavf, profilaktika, targ'ibot-tashviqot, kiber jinoyatchilik, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati, jinoiy siyosat.

ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович,
Заведующий кафедрой Уголовного права,
криминологии и противодействия коррупции
Ташкентского государственного юридического
университета, доктор юридических наук, профессор
E-mail: abror_otajonov@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПОПРОШАЙНИЧЕСТВО И УСИЛЕНИЯ НАКАЗАНИЯ ЗА ЕГО ОРГАНИЗАЦИЮ

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию особенностей феномена попрошайничества и проблем совершенствования уголовно-правовых мер противодействия ему. Выявлено, что попрошайничество является историко-социальным явлением, присущим большинству государств, и в современных условиях, с высокой степенью латентности и появлением новых форм, таких как «киберпопрошайничество», влечет негативные последствия для общества. Установлено, что хотя статья 127¹ Уголовного кодекса Республики Узбекистан является важным шагом, статистические данные и практические наблюдения указывают на широкое распространение этого деяния. Сравнительно-правовой анализ рассмотрел опыт зарубежных стран, таких как Дания, Германия, Италия и ОАЭ, в борьбе с попрошайничеством. В результате, предложено декриминализировать активное попрошайничество и сосредоточить уголовную ответственность только на организации попрошайничества, а также усилить меры пропаганды и агитации. Предлагаемая новая редакция статьи 127¹ УК предусматривает применение уголовно-правовых мер воздействия только к организаторам попрошайничества в особо отягчающих обстоятельствах.

Кроме того, научно-практические выводы, представленные в статье, указывают на необходимость выявления социальных корней попрошайничества, формирования комплексного подхода к борьбе с ним, раннего выявления незаконных действий в киберпространстве и усиления деятельности правоохранительных органов.

Предложения, выдвинутые автором, послужат пересмотру уголовно-правовой политики в борьбе с попрошайничеством в Узбекистане, эффективному распределению ресурсов и обеспечению приоритетности профилактических мер. Данное научное исследование направлено на снижение социальной опасности попрошайничества, повышение правосознания и правовой культуры населения, а также развитие государственно-общественного сотрудничества.

Ключевые слова: попрошайничество, организация попрошайничества, декриминализация, уголовная ответственность, Уголовный кодекс, латентность, киберпопрошайничество, зарубежный опыт, организованная преступность, общественная опасность, профилактика, пропаганда, киберпреступность, деятельность правоохранительных органов, уголовная политика.

ОТАЖОНОВ Abrorjon Anvarovich,
Head of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption of
Tashkent State University of Law,
Doctor of Legal Sciences, Professor
E-mail: abror_otajonov@mail.ru

PROBLEMS OF DECRIMINALIZATION OF CRIMINAL LIABILITY FOR BEGGING AND STRENGTHENING PUNISHMENT FOR ITS ORGANIZATION

ANNOTATION

The article is devoted to the study of the peculiarities of the phenomenon of begging and the problems of improving criminal law measures to combat it. It was found that begging is a historical and

social phenomenon inherent in most states, and in modern conditions, with a high degree of latency and the emergence of new forms such as "cyber-begging", it entails negative consequences for society. It is established that although Article 127¹ of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan is an important step, statistical data and practical observations indicate the wide prevalence of this act. The comparative legal analysis considered the experience of foreign countries such as Denmark, Germany, Italy, and the UAE in combating begging. As a result, it is proposed to decriminalize active begging and focus criminal liability only on the organization of begging, as well as to strengthen propaganda and agitation measures. The proposed new version of Article 127¹ of the Criminal Code provides for the application of criminal law measures only to the organizers of begging in especially aggravating circumstances.

Also, the scientific and practical conclusions presented in the article show the need to identify the social roots of begging, form a comprehensive approach to combating it, early detection of illegal actions in cyberspace, and strengthening the activities of law enforcement agencies.

The proposals put forward by the author serve to review the criminal law policy in the fight against begging in Uzbekistan, ensure the effective distribution of resources and the priority of preventive measures. This scientific research is aimed at reducing the social danger of begging, increasing the legal awareness and legal culture of the population, and developing public-state cooperation.

Key words: begging, organization of begging, decriminalization, criminal liability, Criminal Code, latency, cyber-begging, foreign experience, organized crime, social danger, prevention, propaganda, cybercrime, law enforcement activities, criminal policy.

Ma'lumki, tilanchilik – aksariyat zamonaviy davlatlarga xos bo'lgan tarixan shakllangan ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Tilanchilar mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasidan qat'i nazar, har qanday davrlarda mavjud bo'lgan [1]. Ko'pincha ko'chalarda noma'lum odamlar qandaydir xizmat ko'rsatishni, biror narsani sotib olishni yoki tekin shartlarda pul berishni juda qat'iy taklif qiladigan holatlarga duch kelinadi, bu odatda tilanchilik ekanligini anglash qiyin emas.

Ilmiy-huquqiy nuqtai nazardan tilanchilik – bu tirikchilik manbai bo'lmagan yoki uni yetarli emas deb hisoblaydigan shaxsning begonalardan moddiy yordam so'rashga qaratilgan tizimli harakati hisoblanadi. Zamonaviy kriminologiyada ushbu hodisaning uchta asosiy shakli farqlanadi: 1) *Faol tilanchilik* – fuqarolarga to'g'ridan-to'g'ri murojaat qilish, yo'lini to'sib olish yoki boshqa faol harakatlar bilan pul yoki boshqa moddiy qiymatga ega narsalarni yoki qiymati kam bo'lgan narsalarni qimmatroq narxlarda xarid qilishini so'rash; 2) *Passiv tilanchilik* – muayyan joylarida o'tirgan yoki turgan holda, faol harakatlarsiz, yozuvlar yoki idishlar yordamida xayriya kutish; 3) *Kiber tilanchilik* – axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib, internet tarmoqlarida turli afsonalar yordamida moddiy mablag' yig'ish.

Odatda tilanchilik, hayot faoliyatining g'ayriixtiyoriy shakli sifatida, begonalardan pul yoki boshqa moddiy va muayyan qimmatlikka ega bo'lgan qimmatliklarni so'rashda namoyon bo'ladi. Tilanchilik jamiyat uchun hech qachon ijobiy natija keltirmaydi. U ijtimoiy muvozanatni, jamoat tartibini buzish yoki undan ham yomoni, boshqa fuqarolarning huquqlariga to'g'ridan-to'g'ri salbiy ta'sir qilishda o'zini namoyon etadi. Kundalik hayotda va olimlar orasida tilanchilik salbiy jihatdan qabul qilinadi va u fribgar obrazini ifodalaydi.

Aslida, hozirgi zamonaviy dunyoda tilanchilik ko'pincha odam savdosi va uyushgan jinoyatchilikning bir qismi sifatida qaralmoqda [2, B.144]. Tilanchilikni faqatgina ijtimoiy muammo sifatida emas, balki jinoiy biznes sifatida baholash tendensiyasi ortib bormoqda [3, B.262]. Bu nuqtai nazar O'zbekiston qonunchiligidagi tilanchilikni tashkil qilish uchun javobgarlikni joriy etishning asosi hisoblanadi. Shu jihatdan ham O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 9-yanvardagi O'RQ-514-son Qonuni bilan O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga tilanchilik qilish uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi 127¹-modda kiritildi. Ushbu modda kiritilishi muhokamalar vaqtida ham jamoat tartibini ta'minlash va jamiyat imijini himoya qilish zaruriyati bilan asoslangan edi [4].

Mazkur modda uch qismdan iborat bo'lib, uning 1-qismiga muvofiq, Aeroportlarda, vokzallarda, xiyobonlarda, istirohat bog'larida, bozorlarda va savdo majmualari hududlarida, shuningdek

ularga tutash hududlarda, avtomototransport vositalarini vaqtincha saqlash joylarida, ko'chalarda, stadionlarda, bekatlarda, yo'llarning qatnov qismida, moddiy madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda, jamoat transportining barcha turlarida va boshqa jamoat joylarida pul, oziq-ovqat mahsulotlari va boshqa moddiy qimmatliklar berishni faol tarzda so'rab, tilanchilik bilan shug'ullanish, shunday qilmish uchun ma'muriy jazo qo'llanilganidan keyin sodir etilgan bo'lsa, 240 soatgacha majburiy jamoat ishlari yoki 2 yilgacha axloq tuzatish ishlari yoxud 1 yilgacha ozodlikni cheklash yoki 1 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Jinoyat kodeksining 127¹-moddasi ikkinchi qismida esa, voyaga yetmagan shaxslarni, keksa yoshdagi shaxslarni, ruhiy holati buzilgan, nogironligi bo'lgan shaxslarni va boshqa shaxslarni tilanchilik qilishga jalb etish, shuningdek shaxslarga alkogolli ichimliklarni yoxud giyohvandlik moddalari yoki psixotrop moddalar bo'lmagan, lekin shaxsning aql-idrokiga ta'sir ko'rsatuvchi moddalarni majburan iste'mol qildirgan holda ularni tilanchilik qilishga jalb etish, shunday harakatlar uchun ma'muriy jazo qo'llanilganidan keyin sodir etilgan bo'lsa, bazaviy hisoblash miqdorining 100 baravaridan 200 baravarigacha miqdorda jarima yoki 360 soatgacha majburiy jamoat ishlari yoxud 2 yilgacha axloq tuzatish ishlari yoki 1 yildan 3 yilgacha ozodlikni cheklash yoki 3 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Jinoyat kodeksining 127¹-moddasi uchinchi qismida esa, ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan harakatlar: a) takroran yoki xavfli retsidivist tomonidan; b) uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab; v) boshqa shaxsni giyohvandlik vositalarini, ularning analoglarini yoki psixotrop moddalarni iste'mol qilishga majburlagan holda sodir etilgan bo'lsa, 3 yildan 5 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanishi belgilangan.

Ushbu maqolada tadqiqotning xolisligi va ishonchliligini ta'minlash maqsadida umumilmiy va xususiy huquqiy metodlardan foydalanildi. Xususan: *qiyosiy-huquqiy tahlil metodi* orqali Daniya, Germaniya, Italiya, BAA va MDH davlatlarining tilanchilikka qarshi kurashish tajribasi o'rganildi va milliy qonunchilik bilan qiyoslandi; *statistik tahlil metodi* yordamida O'zbekistonda 2019–2025-yillar oralig'idagi tilanchilik bilan bog'liq jinoyatlar dinamikasi va latentlik darajasi baholandi; *sotsiologik so'rov va empirik kuzatuv usullari* Toshkent va Samarqand shaharlarida o'tkazilgan monitoring jarayonida qo'llanilib, tilanchilikning real holati va jamiyatning unga bo'lgan munosabati aniqlandi; *mantiqiy-huquqiy metod* yordamida esa Jinoyat kodeksining 127¹-moddasi dispozitsiyasi tahlil qilinib, uni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Qayd etish kerakki, statistik ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatimizda tilanchilik jinoyati 2019-yilda 7 ta, 2020-yilda ro'yxatga olinmagan, 2021-yilda 1 ta, 2022-yilda 9 ta, 2023-yilda 15 ta, 2024-yilda 31 ta va 2025-yilning 10 oyida 72 ta ro'yxatga olingan [5]. Ammo olib borilgan tadqiqotlar natijalari mamlakatimizda ushbu hodisa amalda ko'proq sodir etilayotganligini ko'rsatdi. Jumladan, tadqiqot natijalariga ko'ra. "Siz tilanchilik bilan shug'ullanayotgan bolalarga duch kelganmisiz?", degan savol bilan o'tkazgan ijtimoiy so'rov natijalariga ko'ra, so'rovda ishtirok etgan respondentlarning 79 foizi "ha, ko'p ko'raman", 18 foizi "ko'rganman, lekin ko'p emas" deb, 3 foizi esa, "yo'q, umuman duch kelmaganman" degan javobni berganlar.

Bundan tashqari, 2025-yilning mart-may oyida eksperiment tariqasida Toshkent va Samarqand shaharlarida o'tkazilgan kuzatuvlar natijasida har bir shaharda kuniga 20 tadan 100 tagacha holatda yosh bolalar, katta yoshdagilar yosh bola va chaqaloqlar bilan hamda yakka holatda faol tilanchilik bilan shug'ullanish holatlari kuzatildi hamda bunda aynan shaxslarning bu kabi harakatlarning takrorlanishi qayd qilindi. Agarda bunday kuzatishlar butun mamlakat bo'ylab o'tkazilsa, bu raqamlar ancha yuqori bo'lishi mumkin.

Ana shu raqamlardan ko'rinib turibdiki, mamlakatimizda mazkur jinoyatning latentlik darajasi juda ham yuqori hisoblanadi. Bu holat, ayniqsa, kiber tilanchilikning rivojlanishi bilan yanada kuchaymoqda. Binobarin, hozirgi kunda mamlakatda tilanchilik qilishning kiber turi ham faol tarzda

rivojlanib, uning sodir etish ko'lamini kengaytib bormoqda [6, B.58]. Bunga virtual auditoriyaning keng qamrovligi, jamiyatda xayriya jamg'armalarining keng qo'llab-quvvatlanishi, insonlar tomonidan ko'proq pul o'tkazish imkoniyatining yuqoriligi, muayyan ehtiyojlar uchun mablag'larning tezda to'plash imkoniyati, tilanchilikning virtual tarzda amalga oshirilishi bo'is tilanchining qarindoshlari, yaqinlari oldidagi uyatning deyarli yo'qligi kabi omillar sabab bo'lmoqda.

Yuqorida ta'kidlanganlardan hamda tilanchilik borasidagi mavjud holatdan kelib chiqilsa, O'zbekistonda tilanchilik qilishga qarshi kurash uchun jinoiy javobgarlik darajasida choralarning belgilanishiga ehtiyoj mavjudmi, degan o'rinli savol tug'iladi. Xo'sh, bugungi zamonaviy sharoitlarda xorijiy davlatlarda tilanchilikka qarshi qanday kurash olib borilmoqda? Qiyosiy-huquqiy nuqtai nazardan baholash maqsadida ushbu masalani qisqacha tahlil qilamiz.

So'nggi yillarda xorijiy davlatlarda ham tilanchilikka qarshi kurash choralari kuchaytirilmoqda. Masalan, Germaniya ba'zi shaharlarining ma'lum bir joylarida tilanchilik qilish taqiqlanadi va uning uchun javobgarlik faol tarzda amalga oshirilgan taqdirda kelib chiqadi. Ammo, Germaniyada faol tilanchilikni tushunish hududlarda o'zaro farq qiladi. Masalan, Myunxenda yo'lovchilarga jismonan tegib yoki iltijo qilib, tilanchilik qilish, fuqarolarda rahm-shafqat uyg'otish uchun jarohatlangan qismlarini namoyish qilish kabilar faol tilanchilik sifatida baholanadi. Frankfurtida "insonlardan moddiy yoki nomoddiy qimmatliklarni qat'iy yoki surbetlik bilan so'rash" faol tilanchilik deb topiladi. Shtutgartda esa, bolalar yoki uy hayvonlaridan foydalanib tilanchilik qilish va hatto kamtarona pul so'rash ham faol tilanchilik sifatida baholanadi. Leyptsigda, agar rahm-shafqat tuyg'ularini uyg'otish uchun tilanchilik paytida bolalardan foydalanilsa, bunday holat faol tilanchilik sifatida javobgarlikni keltirib chiqaradi [7].

Fransiyada ham faol tarzda yoki turli hayvonlardan foydalangan holda qo'rqitib sodir etilgan tilanchilik taqiqlanadi. Bunday xatti-harakatlar, qayerda sodir etilishidan qat'i nazar, qoidabuzarlar 6 oygacha qamoq yoki 3750 yevrogacha jarima bilan jazolanadi. Shuningdek, Fransiyaning Transport kodeksiga muvofiq, vokzallar hududida yoki poyezdlarda har qanday shaklda tilanchilik qilish 135 yevro miqdoridagi jarima jazosi bilan jazolanishga olib keladi [8].

Bundan tashqari, so'nggi yillarda Italiyada ham tilanchilikka qarshi kurash choralari kuchaytirilmoqda. Bu ayni damda Italiyaga har yili minglab migrantlarning tashrif buyurishi bilan bog'liq hisoblanadi. Xususan, Venetsiya shahrining tarixiy markazi hududlarida tilanchilik qilish taqiqlangan va uning uchun 20 dan 500 yevrogacha miqdorda jarima jazosi belgilangan. Italiyaning Triyest shahrida ham tilanchilik qilish taqiqlangan bo'lib, u yerda nafaqat tilanchilarga 150 dan 900 yevrogacha miqdorda jarima jazosi tayinlanishi, balki ularga sadaqa berganlarga ham bu turdagi jazo chorasi qo'llanilishi mumkin. Bunday yondashuv, ya'ni sadaqa beruvchilarga ham jazo qo'llash, tilanchilikning "talab" tomonini yo'q qilishga qaratilgan radikal chora sifatida baholanadi [9]. Shu o'rinda alohida qayd etish joizki, Italiyada politsiyaga tilanchilik bilan shug'ullanish natijasida qo'lga kiritilgan daromadlarini musodara qilish huquqi berilgan. Mazkur chora ayni paytda, tilanchilarning jinoiy guruhlar tomonidan ekspluatatsiya qilishning oldini olishga qaratilgan.

Daniyada politsiya xodimlari tomonidan birinchi marta tilanchilik qilgan shaxslarga ogohlantirish berish tartibi belgilangan. Ogohlantirish olgan shaxs ushbu qilmishni takror ravishda sodir etsa, unga nisbatan jarima yoki 6 oygacha ma'muriy qamoq jazosi belgilanadi. Agar tilanchi xorijiy fuqaro bo'lsa, u mamlakatdan majburiy chiqarib yuboriladi. Daniyada ham 2019-yildan boshlab, tilanchilikka qarshi kurash choralari yanada kuchaytirilgan. Yangi tartibga ko'ra, endilikda Daniyada tilanchilik qilgan shaxslarga hech qanday ogohlantirishlarsiz to'g'ridan-to'g'ri 2 haftagacha bo'lgan muddatga ma'muriy qamoq jazosi tayinlanishi mumkin [10].

Shvetsiyada esa, mamlakatning bir nechta munitsipalitetlarida tilanchilik qilish cheklangan yoki taqiqlangan (Eskilstuna, Vellinge, Selvsborg, Katrineholm va Staffanstorpe). Masalan, Vellingening 5 ta munitsipal zonasida tilanchilikning barcha turlari, shu jumladan passiv tilanchilik uchun ham

taqiq o'rnatilgan. Ammo, Shvetsiyaning boshqa munitsipalitetlarida tilanchilik qilish uchun to'liq taqiq o'rnatilmagan, chunki bu mintaqaviy normativ-huquqiy hujjatlarga zid hisoblanadi. Shu yerda aytish muhimki, Shvetsiyaning Eskilstuna munitsipalitetida politsiya tomonidan tilanchilik qilish uchun ruxsat beruvchi maxsus litsenziya berish tartibi o'rnatilgan [11]. Litsenziya shaxsni tasdiqlovchi hujjat mavjudligi sharti bilan 3 oy muddatga beriladi va uni olish uchun 250 shved kronasi to'lanishi kerak. Litsenziyasiz tilanchilik qilingani uchun 4 ming shved kroni miqdorida jarima belgilanadi.

Litvada 2011-yil 23-noyabrdan boshlab, sadaqa so'rashni ham, sadaqa berishni ham taqiqlovchi qonun qabul qilingan. Bunga istisno tariqasida faqat ko'cha musiqachilari uchun ruxsat berilgan. Litvada tilanchilik yoki sadaqa berganlik uchun ma'muriy javobgarlik belgilanadi va bunday qilmishlar uchun ogohlantirish yoki 10 dan 2000 litagacha miqdorda jarima jazosi belgilanishi mumkin [7, C.68]. Shu bilan birga Litvada shahar hokimliklari tilanchilik qiladigan va sadaqa beradigan fuqarolarga muntazam ravishda bunday qilmishlar taqiqlanganligini targ'ib qiluvchi keng miqyosda o'tkaziladigan tashviqot usullari orqali ta'sir o'tkazishga harakat qiladi. Litvada tilanchilik qilish va sadaqa berish uchun bunday choralarning ko'rilishi tilanchilikning keskin kamayishiga olib kelgan.

Latviyada tilanchilikka ruxsat berilgan, ammo 2012-yil 3-iyuldan boshlab, muayyan hududlarda uni amalga oshirish cheklangan. Masalan, Riga shahrining markaziy hududlarida va yo'llarning o'tish qismlarida tilanchilik qilish taqiqlanadi. Tilanchilik uchun Latviyada ham ogohlantirish yoki 10 lat miqdorda jarima, voyaga yetmaganlar uchun esa tarbiyaviy xarakterdagi majburiy choralar qo'llaniladi [12].

Musulmon mamlakatlariga kelsak, shuni ta'kidlash kerakki, uzoq vaqt davomida islom fiqhi sohasida ushbu masala alohida normalar bilan tartibga solinmagan, chunki Islomda ham tilanchilik qoralanadi. Ba'zi hadislarda tilanchilik buzuvchi va gunohkor ishlarga tenglashtirilgan [13]. Qayd etish kerakki, Islomda, agar inson boshqa birovning mulkiga ehtiyoj sezmasa va unga muhtoj bo'lmasa, shuningdek yashash uchun yetarli bo'ladigan oziq-ovqat mahsulotlarini topish uchun sog'lom va imkoniyatlari mavjud bo'lsa, sadaqa so'rash va olish taqiqlanadi. Shuningdek, Islomda mehnatga layoqatli bo'lgan fuqarolarga sadaqa berish ham taqiqlanadi. Shu boisdan, bugungi kunda musulmon mamlakatlarida ham tilanchilik qilishga qarshi muayyan taqiqlar joriy qilingan. Masalan, Birlashgan Arab Amirliklarida tilanchilik uchun ma'muriy javobgarlik nazarda tutiladi. Xususan, Dubayda tilanchilik uchun 5 ming dirham (1,36 ming dollar) miqdordagi jarima va 3 oygacha muddatga qamoq jazosi belgilanishi mumkin. Tilanchilikni tashkil etishga qaratilgan harakatlar esa, kamida 100 ming dirham (27 ming dollar) miqdorida jarima yoki 6 oygacha muddatga ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Birlashgan Arab Amirliklarida, tilanchilik uchun xorijiy fuqarolarga nisbatan og'irroq jazo choralari belgilangan. Jumladan, tilanchilik qilgan yoki uni tashkillashtirgan chet ellik fuqarolar uchun 6 oygacha qamoq jazosi qo'llanilib, keyinchalik mamlakatdan chiqarib yuboriladi.

Shuningdek, tilanchilik uchun javobgarlik masalalari MDH mamlakatlari qonunchiligida ham nazarda tutilgan. Masalan, Rossiya Federatsiyasi, Ozarbayjon, Armeniya, Turkmaniston, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston Respublikalarida tilanchilik uchun ma'muriy javobgarlik belgilangan bo'lib, bunday qilmish uchun jarima yoki ma'muriy hibsga olish jazosi nazarda tutilgan [14, B.94]. Moldova jinoyat qonunchiligida ham tilanchilikni tashkil qilish uchun jinoiy javobgarlik belgilangan. Moldova Jinoyat kodeksining 302-moddasiga ko'ra, o'zi yoki boshqa shaxs uchun moddiy naf olish maqsadida tilanchilikni tashkil etish, agar ushbu qilmishda odam savdosi jinoyatining alomatlari bo'lmasa, 650 dan 1350 gacha shartli birlik miqdorida jarima yoki 3 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi, yuridik shaxslar uchun muayyan faoliyatni amalga oshirish huquqidan mahrum qilish yoki yuridik shaxsni tugatish bilan 2000 dan 3500 shartli birlikgacha miqdorda jarima jazosi tayinlanadi. Xuddi shu harakatlar: a) ikki yoki undan ortiq shaxslarga nisbatan yoki

b) ikki yoki undan ortiq shaxs tomonidan sodir etilishi qilmishni og'irlashtiruvchi holat sifatida belgilangan bo'lib, uning uchun 5 yilgacha muddatga ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazo nazarda tutilgan [15].

Muxtasar aytganda, hozirgi vaqtda xorijiy davlatlarda tilanchilikka qarshi kurashishga qaratilgan huquqiy choralarning kuchaytirilishi kuzatilmoqda. Ko'pgina xorijiy davlatlar uchun tilanchilik bilan shug'ullanadigan shaxslarga qo'llaniladigan asosiy ta'sir chorasi jarima hamda ma'muriy hibsga olish jazosi qo'llaniladi. Xorijiy davlatlar tajribasi [16, B.76] mamlakatimizda tilanchilik uchun jinoiy javobgarlik o'rnatilishining asoslanganligini ko'rsatadi. Biroq, bizningcha yangi O'zbekiston sharoitida tilanchilik qilishga qarshi kurash choralari yanada takomillashtirilishi kerak deb hisoblaymiz. Chunki tilanchilik qilish:

birinchidan, jamoat axloqiga bevosita tajovuz qiladi, bu odat ba'zilar uchun saxiy odamlardan aldash yo'li bilan olinadigan daromadning asosiy manbaiga aylanadi;

ikkinchidan, agar ilgari tilanchilik qilish bilan faqat alohida toifadagi antiijtimoiy kontingentga xos bo'lgan shaxslar shug'ullanishgan bo'lsa, hozirgi kunda u ishlashni istamaydigan toifadagi shaxslar va aksariyat hollarda yoshlar tomonidan sodir etilib, ularni tilanchilik bilan shug'ullanishlariga undamoqda;

uchinchidan, bu holat turizmni rivojlantirish fonida mamlakat imijiga bevosita putur yetkazadi, vaholanki mamlakatimizda kam ta'minlangan va yordamga muhtoj bo'lganlarga manzilli yordam ko'rsatish maqsadida "Temir daftar", "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" joriy etilgan bo'lib, davlatning ijtimoiy siyosatining bir qismiga aylangan [17, B.8].

Xulosa qilganda, tilanchilikka qarshi kurash choralari takomillashtirish maqsadida quyidagilar taklif qilinadi:

1. Jinoyat kodeksi 127¹-moddasida nazarda tutilgan muayyan joylarda pul, oziq-ovqat mahsulotlari va boshqa moddiy qimmatliklar berishni faol tarzda so'rab, tilanchilik bilan shug'ullanishni to'liq dekriminalizatsiya qilish va uning uchun faqat ma'muriy javobgarlik belgilash maqsadga muvofiq. Chunonchi, nazarimizda jinoyat qonunchiligidagi "ultima ratio" (so'nggi chora) tamoyiliga ko'ra, ijtimoiy xavfiligi yuqori bo'lmagan qilmishlar uchun ma'muriy ta'sir choralari yetarli hisoblanadi. Zero, jinoyatchilikni oldini olishda asosiy e'tibor jazolashga emas, balki ijtimoiy rehabilitatsiyaga qaratilishi lozim. Shu bilan birga, jinoyat qonunida tilanchilik uchun jinoiy javobgarlikning mavjudligi takroriy retsativ jinoyatchilikni sun'iy ravishda ko'payishiga olib keladi, vaholanki odatda tilanchilik qilayotgan shaxslar ko'pincha xavfli jinoyatchilar emas, balki ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlam vakillaridir. Uchinchidan, ushbu taklif resurslarni mayda huquqbuzarlarga sarflash o'rniga, xavfliroq bo'lgan "tilanchilik biznesi" tashkilotchilariga qarshi kurashishga imkon beradi.

2. Jinoyat kodeksi 127¹-moddasini quyidagi tahrirda bayon qilish:

127¹-modda. Tilanchilikni tashkil qilish.

Moddiy yoki boshqacha mulkiy naf ko'rish maqsadida tilanchilikni tashkil etish, ushbu Kodeksning 135-moddasida nazarda tutilgan alomatlar bo'lmasa,

– bazaviy hisoblash miqdorining uch yuz baravaridan to'rt yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yildan besh yilgacha ozodlikni cheklash yoxud uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Voyaga yetmagan shaxslarni, keksa yoshdagi shaxslarni, ruhiy holati buzilgan, nogironligi bo'lgan shaxslarni va boshqa shaxslarni, shu jumladan shaxslarga alkogolli ichimliklarni yoxud giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalar bo'lmagan, lekin shaxsning aql-idrokiga ta'sir ko'rsatuvchi moddalarni majburan iste'mol qildirgan holda ularni tilanchilik qilishga jalb etish, shunday harakatlar uchun ma'muriy jazo qo'llanilganidan keyin sodir etilgan bo'lsa,

– bazaviy hisoblash miqdorining yuz baravaridan ikki yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yuz oltmish soatgacha majburiy jamoat ishlari yoxud ikki yilgacha axloq tuzatish ishlari yoki bir yildan uch yilgacha ozodlikni cheklash yoki uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

O'sha harakatlar:

a) takroran yoki xavfli retsivist tomonidan;

b) ikki yoki undan ortiq shaxsga nisbatan;

v) uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab;

g) boshqa shaxsni giyohvandlik vositalarini, ularning analoglarini yoki psixotrop moddalarni iste'mol qilishga majburlagan holda sodir etilgan bo'lsa,

bazaviy hisoblash miqdorining to'rt yuz baravaridan besh yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki besh yildan yetti yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

3. Tilanchilikka qarshi kurashishga qaratilgan targ'ibot-tashviqot choralari kuchaytirish [18, B.47], shuningdek ichki ishlar organlarining bu boradagi faoliyatini yanada takomillashtirish talab etiladi. Bu, ayniqsa, kiber tilanchilik va uning ijtimoiy xavfi haqida jamoatchilikni keng xabardor qilish bilan birga olib borilishi kerak.

Iqtiboslar/Snoski/References:

1. Salayev N.S. Tilanchilik uchun qanday jazo belgilangan? // URL: <https://yuz.uz/news/tilanchilik-uchun-qanday-jazo-belgilangan>
2. Kumysheva M.K., Shigalugova M.Kh. Criminal responsibility for the involvement of minors in the performance of anti-public action. Sociopolitical Sciences. 2020. Vol. X. No. 2. Pp. 143-146. (In Russ.) DOI: 10.33693/2223-00922020-10-2-143-146
3. Шайхрамова, Р. С. Краудфандинг как инновационная финансовая инфраструктура / Р. С. Шайхрамова, Э. В. Бусел // Экономическое развитие в XXI веке: тенденции, вызовы, перспективы: сборник научных трудов VII Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых / сост.: Е. В. Бурденко, О. В. Газизова, А. В. Кузнецов; Минобрнауки России, Казанский национальный исследовательский технологический университет. — Казанский нац. иссл. технолог. ун-т: Казань, 2019. — С. 260-262.
4. O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga jamoat tartibini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida Qonun. O'RQ-514-son, 09.01.2019-y. // URL: <https://lex.uz/docs/-4149417>
5. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi huquqiy statistika va tezkor-hisob ma'lumotlar markazi ma'lumotlari.
6. Теохаров, А. К. Киберпопрошайничество // Виктимология. — 2020. — № 1 (23). — С. 58-65. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kiBERpoproshaynichestvo>
7. Теохаров А.К. Зарубежный опыт борьбы с попрошайничеством. Философия права. — 2020. — № 4 (95). — С. 65-71. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-borby-s-poproshaynichestvom>
8. Подавшего милостыню француза оштрафовали. URL: <https://rg.ru/2019/11/24/vo-francii-oshtrafovali-podavshego-milostyniu-muzhchinu.html>
9. Итальянские города вступают в борьбу с попрошайками. URL: <https://newdaynews.ru/italy/560958.html>
10. Ulf Melgaard, Peter Vedel Kessing, A New Chapter in the Danish Criminal Code on International Crimes, *Journal of International Criminal Justice*, 2025; mqaf053. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqaf053>
11. В Швеции объявили войну попрошайкам на улицах. URL: <https://aftershock.news/?q=node/712437&full>
12. In Riga, less often fined for begging. URL: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/samoupravlenija/>
13. Islomda tilanchilik yo'q. *Islom.uz*. URL: <https://islom.uz/maqola/5261>
14. Кайжакпарова А.Б. К вопросу о повышении эффективности законодательства Республики Казахстан в области профилактики правонарушений. Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан. — 2022. — № 1 (68). — С. 94-101. // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-povyshenii-effektivnosti-zakonodatelstva-respubliki-kazahstan-v-oblasti-profilaktiki-pravonarusheniy/viewer>
15. Moldova Respublikasining 2002-yil 18 apreldagi Jinoyat kodeksi. № 985-XV (10.07.2025-yilgacha bo'lgan o'zgartish va qo'shimchalari bilan). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30394923&pos=514;-30#pos=514;-30
16. Safarova D.B. Tilanchilik huquqbuzarligini oldini olish bo'yicha ayrim mulohazalar. *Academic research in modern science* 2, — № 20 (2023): —Б.75-78. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8254054>
17. Mahallabay ishlash tizimini yanada kuchaytirish yuzasidan o'quv-amaliy qo'llanma. Mualliflar jamoasi. — Toshkent. "Adolat" milliy huquqiy axborot markazi, 2023-yil. — 384 b.
18. Tursunov A., Rasulev A. Huquqbuzarliklar profilaktikasi: islohot, natija va istiqbol // Huquq va burch. — 2020. — №8. —Б. 46-49.

YURIST AXBOROTNOMASI

6-SON, 8-JILD

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 8

LAWYER HERALD

VOLUME 8, ISSUE 6

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.26739/2181-9416